

Etički kodeks i principi u radu sa djecom, adolescentima i njihovim obiteljima

Svrha etičkog kodeksa jeste definirati opća načela i uspostaviti standarde profesionalnog ponašanja psihoterapeuta/savjetnika/supervizora u njihovom radu, te informirati i zaštititi one članove javnosti koji traže usluge: djecu, mlade, njihove obitelji i gdje je primjenjivo, i ostale.

Svaka organizacija članica Europskog udruženja za integrativnu psihoterapiju uključit će i razraditi sljedeća načela u svom Etičkom kodeksu.

Očekuje se da će svi psihoterapeuti/savjetnici/supervizori pristupiti vlastitom poslu s ciljem ublažavanja patnje i promicanja svojih klijenata. Psihoterapeuti/savjetnici/supervizori bi trebali nastojati koristiti svoje sposobnosti i vještine za najveću dobrobit klijenata bez predrasuda i diskriminacija*, kao i prepoznati vrijednosti i dostojanstva svakog ljudskog bića.

Diskriminacijom će se smatrati svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života. (Zakon o zabrani diskriminacije, Bosna i Hercegovina)

U okviru etičkih principa koji su vezani za profesije koje učestvuju u dijagnostičkom i terapijskom postupku, usmjerava se pažnja na potrebe preuzimanja odgovornosti za obavljanje profesije za koju je pojedinac osposobljen. Osnovu etičkih principa čine principi medicinske struke koje je definirao Hipokrat, te se uz medicinsku struku odnosi na druge srodne i saradne struke koje su usmjerene na pružanje raznih vrsta pomoći (dijagnostike, liječenja, rehabilitacije, prevencije na sva tri nivoa zdravstvene zaštite itd.) djeci kojima je potrebna određena pomoć. Osnovni etički principi, prema Hipokratu, jesu:

- a) Zdravlje bolesnika, u ovom slučaju djeteta, vrhovni je zakon (*Salus aegroti suprema lex*). Danas se najčešće ovaj pristup opisuje kao dobrobit bolesnika koja je uvijek na prvom mjestu. U radu sa djecom to znači dobrobit djeteta; princip najboljeg interesa djeteta je na prvom mjestu.
- b) Volja klijenta/bolesnika vrhovni je zakon (*Voluntas aegroti suprema lex*). Danas je poštovanje volje klijenta osnova informiranog pristanka za poduzimanje određenih dijagnostičkih i terapijskih postupaka. U radu sa djecom to znači informirati dijete i roditelje/staratalje o problemu i ciljevima tretmana i dobivanje saglasnosti za isto, što je uvjet za aktivno sudjelovanje u tretmanu i utiče na ishod.
- c) Ne škoditi pacijentu/klijentu, u ovom slučaju djetetu (*Primum nil nocere*), što neki stručnjaci smatraju osnovnim etičkim principom. Neki su mišljenja da je čak važnije ne učiniti moguću štetu, negoli učiniti dobro. S obzirom na osjetljivost ovog pristupa da „od dva zla treba izabrati manje“, odnosno odlučiti između dobrobiti klijenta ili nečinjenja štete, zahtijeva visoku profesionalnost stručnjaka što uključuje profesionalna znanja i vještine, poznavanje pravne regulative, komunikacijskih vještina itd.
- d) Pravednost (*Iustitia*) podrazumijeva obavezu i dužnost liječnika, psihoterapeuta, svakog stručnjaka, neovisno o bazičnoj profesiji, da određene terapijske intervencije prepuste onim

- e) terapeutima koji to najbolje obavljaju ili su dodatno osposobljeni za obavljanje određenih dijagnostičkih ili terapijskih postupaka. Pravednost podrazumijeva i usklađivanje cjelokupne procedure sa dobrobiti klijenta. (Kozarić Kvačić, Frančiskov, 2014).

Najveći je dio principa savremene psihoterapije razvojne dobi, kao oblika tretmana, i često izbora broj jedan u tretmanu djece (ili u kombinaciji sa medikamentima), izveden iz prethodnih navedenih osnovnih principa, što je posljedica razvoja struke i sve većih zahtjeva i očekivanja klijenata i članova njihovih porodica vezano za provođenje određenih terapijskih procesa.

U kontekstu psihoterapije, kao oblika tretmana, štiteći prava djece, profesionalni standard i etički kodeks (koji regulira oblast psihoterapije razvojne dobi u razvijenim zemljama svijeta), tri su osnovna etička pitanja koja imaju svoje specifičnosti u tretmanu djece, a to su:

1. pitanje kompetencija psihoterapeuta,
2. pitanje davanja saglasnosti za tretman i
3. pitanje povjerljivosti.

Primjena modaliteta i metoda psihoterapije odraslih u radu sa djecom smatra se ne samo neadekvatnom nego i neetičnom. Stoga etički kodeks predviđa da terapeuti koji rade sa djecom, mladima i njihovim porodicama/obiteljima, moraju za taj rad da budu posebno obučeni.

Pitanja davanja saglasnosti predviđaju da je neetički provoditi terapiju bez saglasnosti djeteta, bez informirane saglasnosti njegovih roditelja/staratelja (što je ranije bilo praksa, npr. na zahtjev škole ili suda). Pored toga etički je da i samo dijete bude informirano o tretmanu koji se za njega planira, dinamici sesija, cilju koji se zajedno definira, da bude uključeno u proces donošenja odluka, odnosno davanja saglasnosti za tretman. Stručni razgovori se vode oko uzrasta, kognitivne i emocionalne zrelosti, kada se smatra da je dijete dovoljno razvojno spremno da učestvuje u ovim procesima. Neki smatraju da je to uzrast od sedam godina, dok drugi ovu granicu pomjeraju na uzrast između 11. i 13. godine. (Bojanin & Popović, Deušić, 2012).

Sljedeće etičko pitanje glasi: da li djeca treba da imaju isto **pravo na privatnost i povjerljivost** u savjetovanju/psihoterapiji/tretmanu kao i odrasli? Etički kodekst u radu sa djecom u skladu je sa *Child Protection Policy* (Pravilima postupanja u zaštiti djece) i Konvencijom UN-a o pravima djeteta, a u njihovom najboljem interesu, te jasno precizira **ograničenja ovog prava** u slučajevima **sumnje na zlostavljanje i zanemarivanje djeteta**, ispoljene namjere da se naudi sebi i drugima. U ovom slučaju **zdravstveni radnik i saradnik dužan je i odgovoran, bez odlaganja, obavjestiti nadležne institucije (a o tome prethodno informirati dijete i roditelje)**: organ starateljstva prema mjestu stanovanja djeteta, policijsku upravu, zdravstvenu ustanovu (bolnicu), a u nekim slučajevima i nadležno tužiteljstvo.

Brižno se vodi računa o zaštiti privatnosti djece i njihovih porodica u pohrani i čuvanju dokumentacije.

Svi stručnjaci su dužni poštovati etičke principe svoje struke, te etičke principe istraživanja s djecom.

Svi stručnjaci su dužni dobro poznavati korištenje Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta.